

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

När våldet blir vardag

En kvalitativ undersökning av polis- och åklagarmyndighetens operativa
arbete med våld i nära relation

Författare: Anna Vestergren

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Handledare: Mona Hemmaty

Vårterminen 2020

Abstrakt

Författare: Anna Vestergren

Titel: När våldet är vardag - En kvalitativ undersökning av polis- och åklagarmyndighetens operativa arbete med våld i nära relation

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Handledare: Mona Hemmaty

Sociologiska institutionen, vårterminen 2020

Uppsatsen baseras på en undersökning av hur Polis- och Åklagarmyndigheten i Sverige arbetar operativt med våld i nära relation i utredningsprocessen av dessa brott. Med bakgrund i mäns våld mot kvinnor som ett samhällsproblem och den särskilda struktur som våld i nära relation utgör, fokuserar uppsatsen på att förstå hur fenomenet hanteras i en rättslig kontext, utifrån frågeställningarna; På vilket sätt avser Åklagarmyndigheten i Sverige att hantera våld i nära relation i en rättslig kontext? Och hur beskriver utredare från polisen det operativa arbetet med våld i nära relation? För att svara på frågorna har en analys av åklagarmyndighetens metodstöd *Handläggning av brott i nära relationer* (2017) utförts tillsammans med intervjuer med fyra utredare som arbetar med våld i nära relation hos polismyndigheten i Södra Sverige.

De empiriska resultaten redogör för några återkommande omständigheter vilka är att målsäganden inte alltid förmår att medverka i brottsutredningen, framgångsfaktorer i utredningen vilka utgörs av att brottet som anmälan avser är en händelse som ägt rum i nära tid, och att det finns en mängd stödbevisning att tillgå. Slutligen visar det sig att straffrättsliga skydd som lagen grov kvinnofridskränkning är den enda lag som beaktar den komplexa struktur som våld i nära relation utgör, och att det råder vissa svårigheter i tillämpningen av denna. Omständigheterna förklaras genom det teoretiska begreppet normaliseringsprocess och mäns våld mot kvinnor ur ett samhällsperspektiv vilka blir centrala i förståelsen av våld i nära relation och hur det hanteras i en rättslig kontext.

Nyckelord: Våld i nära relation, mäns våld mot kvinnor, rättsväsendet, grov kvinnofridskränkning

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar	1
1.2. Avgränsning och begreppsdefinition	2
2. Bakgrund	3
3. Tidigare forskning	4
4. Teoretiska perspektiv och begrepp	6
4.1. Strukturellt perspektiv på individnivå	6
4.2. Strukturellt, feministiskt perspektiv på samhällsnivå	7
5. Metod & metodologisk diskussion	8
5.1. Kvalitativ metod med inspiration av grundad teori	8
5.2. Empiri	10
5.2.1. Dokumentanalys.....	10
5.2.2. Intervjuer.....	11
5.3. Urval	12
5.4. Bearbetning av material	13
5.5. Tillförlitlighet och trovärdighet	14
5.6. Etiska överväganden	14
6. Resultat och analys	16
6.1. "Det är väldigt svårt att driva en utredning när ingen vill medverka"	16
6.1.1. "Hon är rädd för honom"	17
6.1.2. "Har man varit utsatt så länge så blir de nästan vardag"	18
6.2. "Så det är egentligen mycket bevisinsamling"	20
6.2.1. Utredaren är åklagarens "öron och ögon"	20
6.2.2. "Robust stödbevisning"	20
6.2.3. "Sätta full fart på en gång"	22
6.3. "Många anmälningar är upprättade som grov kvinnofridskränkning"	23
6.3.1. "Det har hänt under så lång tid så har ju hon jättesvårt att precisera när det har hänt"	24
6.3.2. "Det är straffminimum 9 månader fängelse, vilket kan begränsa polisen"	25
7. Sammanfattning och slutsats	25
8. Källförteckning	29
Elektroniska källor	30
Bilagor	31

1. Inledning

Ungefär en tredjedel av alla kvinnor i världen har utsatts för våld av en partner. Världshälsoorganisationen och FN:s specialrapportör *“markerar att partnervåld är den absolut dominerande formen av våld mot kvinnor”* (Johnsson-Latham, 2014:20). Våldet kan ses som ett uttryck för ett icke-jämställt samhälle, vilket grundar sig i patriarkala strukturer där kön och makt är centrala komponenter (ibid). Under 2018 mördades en kvinna ungefär var tredje vecka av sin partner eller före detta partner i Sverige. (Brottsförebyggande rådet, 2020). Av de 28 000 misshandelsbrott som anmäldes 2019 där brottsoffret var en kvinna, utfördes 31% av dessa i en parrelation. (Brottsförebyggande rådet, 2019). Samtidigt framkommer det i en granskning av polismyndigheternas hantering av relationsärenden, att 78% av utredningarna av dessa brott läggs ner, varav 73% antas vara på grund av bevisproblem (Åklagarmyndigheten, polismyndigheten & utvecklingscentrum väst, 2019). Professor i straffrätt Monica Burman anser att lagen om misshandel, som vanligen tillämpas i dessa ärenden, osynliggör det maktförhållande vilket präglar våld i nära relation. Hon problematiserar att lagen bygger på *“att misshandel involverar två personer, utan närmare relation till varandra, som är jämlika i styrka och makt och att våld mellan dessa personer förekommer bara vid ett tydligt avskilt tillfälle.”* (Burman, 2013:15). Våld i nära relation ser emellertid annorlunda ut än det Burman beskriver ovan. Enligt doktorand i sociologi Carin Holmberg och doktorand i socialt arbete Viveka Enander (2007) utmärker sig våld i nära relation för att vara upprepat och ta sig i psykisk såväl som fysisk form i syfte att kränka och isolera brottsoffret. De som utsätts för våld av en närstående visar sig vara extra sårbara till följd av att det sker inom hemmets fyra väggar (ibid). Det kan fortsättningsvis innebära svårigheter att styrka bevisning i en eventuell brottsutredning, i brist på vittnen eller dokumentation av skador. (Åklagarmyndigheten & utvecklingscentrum Göteborg, 2017).

1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar

Med bakgrund i det ovan har intresset för undersökningen formats, vilket ger upphov till frågor kring hur våld i nära relation hanteras och motverkas ur ett samhällsperspektiv. Det utförs i dagsläget insatser för att motverka våld i nära relation på global, nationell och lokal nivå, och som riktar sig till samhällets olika instanser och aktörer. År 2007 publicerade regeringen;

Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, vilken föreslår att åtgärder vidtas för att motverka samhällsproblemet bland annat från ett rättsligt perspektiv. Lagen om grov kvinnofridskränkning är ett uttryck för straffrättsliga åtgärder på området, men hur ser tillämpningen ut i praktiken? Åklagarmyndighetens metodstöd *Handläggning av brott i nära relationer* (2017) kan ses som ytterligare ett verktyg i arbetet mot våld i nära relation i en rättslig kontext, men hur avser Sveriges rättsliga instanser att arbeta med fenomenet? Enligt rättssociologerna Matthias Baier, Måns Svensson & Ida Nafstad kan ett lands nationella lagar ses som regler, där rättsväsendets myndigheter, såsom Polis- och Åklagarmyndigheten i det operativa arbetet och tillämpning av reglerna, realiserar dem. Det vill säga för att lagar ska få effekt förutsätter det att det finns "*ett system som med olika åtgärder säkerställer denna effekt*" (2018:44). Detta lämnar utrymme för en diskrepans mellan vad lagen påvisar och hur den tillämpas (ibid). Med förankring i detta syftar undersökningen till att förstå våld i nära relation i en rättslig kontext, genom att undersöka hur två av Sveriges rättsliga instanser avser att utföra det operativa arbetet på området samt hur arbetet upplevs utifrån deras perspektiv. Undersökningen grundas i följande frågeställningar;

- På vilket sätt avser Åklagarmyndigheten i Sverige att hantera våld i nära relation i en rättslig kontext?
- Hur beskriver utredare från polisen det operativa arbetet med våld i nära relation?

1.2. Avgränsning och begreppsdefinition

Enligt kvinnofridskommissionen (1995) innefattar begreppet våld; fysiskt, psykiskt såväl som sexuellt våld. En svensk studie; *Slagen dam* (Lundgren, E., Heimer G., Westerstrand J. & Kalliokoski A.-M, 2001) redogör för hur det synliga våldet mot kvinnor, i form av det fysiska våld och det våld som skildras i media, endast är toppen av ett isberg. Under ytan döljer sig en bas av hot, integritetskränkningar, begränsningar och kontroll av kvinnors frihet och livsutrymme, vilket utgör den vanligaste formen av våld mot kvinnor. Utifrån detta används begreppet våld för att beskriva bland annat fysiskt och psykiskt och sexuellt våld, men även beakta andra handlingar som syftar till att begränsa, kontrollera, isoleras och kränka personens självkänsla, integritet eller kropp.

Våld i nära relation är en del i våld mot kvinnor. En rättslig definition på begreppet våld i nära relation eller partnervåld beskrivs genom lagen grov kvinnofridskränkning; när en man begår olika typer av våldsbrott (enligt kap 3, 4 och 6 bland annat) mot en närstående kvinna, som utgör

ett led i en upprepad kränkning av hennes integritet och varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla. I regeringens proposition (97/98:55) framförs kvinnofridskommissionens beskrivning av våld i nära relation som en process. Till en början består relationen av kärlek och bekräftelse. Genom våldsutövarens övertalningsförmåga tänjs gränserna sakta för vad den utsatta definierar som uppvaktning respektive kontroll. Successivt tar kontrollen över vilket tar sig uttryck i att den utsatta begränsas både socialt och i sitt generella livsutrymme. Utövarens svartsjuka gör att den utsatta tar avstånd från vänner och släkt och från fritidsintressen. Tillsammans med isolering, kritiserar hon ständigt vilket leder till att hon blir psykiskt nedbruten och hennes självkänsla blir sämre. Det är inte sällan här den psykiska misshandeln går över till en fysisk misshandel. Under tiden växlar utövaren mellan våldsamt beteende till att vara omvårdande och kärleksfull, vilket förstärker hennes beroende av utövaren och gränserna för vad som hon accepterar och inte i en relation, blir ännu mer diffusa. (Kvinnofridskommissionen, 1995; Arbetsmarknadsdepartementet, 1997/98)

Vad gäller avgränsningar behandlar åklagarmyndighetens metodstöd, ärenden inom brott i nära relation där parterna är vuxna, således avgränsas även denna undersökning till att fokusera på vuxna i sammanhanget. Med hänvisning till jämställdhetsaspekten av våld i nära relation, samt lagen om grov kvinnofridskränkning som bygger på att våldet utförts av en man mot en kvinna, så avgränsas undersökningen till kvinnor som målsägande, varav målsägande syftar till brottsoffret i en brottsutredning. Det är emellertid av vikt att lyfta att män, kvinnor och icke-binära personer i både hetero- och samkönade relationer utsätts för våld i nära relationer. Det antas finnas stora mörkertal gällande alla dessa grupper då de har en gemensam faktor; att det sker bakom hemmets fyra väggar.

2. Bakgrund

För att förstå hur våld i nära relation hanteras i en rättslig kontext i dag, är det av vikt att få en översikt över hur våld mot kvinnor hanterats straffrättsligt genom tid.

Kvinnor har inte haft samma rättsliga möjligheter och rättigheter som män, genom att många av de brott som kvinnor utsatts för i nära relation kriminaliserades så sent som i mitten av 1900-talet, vilket kan grunda en skev jämställdhet mellan könen som präglar den ekonomiska, politiska såväl som rättsliga sfären (Nordborg, 2014). Till följd av mannens makt och inflytande inom familjen såväl som samhället i stort, har mäns våld mot kvinnor i relationer i princip varit

straffritt. Specifikt var misshandel straffbefriat om den utfördes i hemmet och inte offentligt (Kvinnofridskommissionen, 1995). Till följd av diverse kvinnofridsreformer under 1900-talet, har kvinnors rättigheter utökats successivt. Några av dessa reformer medför att våldtäkt inom äktenskap kriminaliseras år 1965 och år 1982 hamnar misshandel i hemmet under allmänt åtal vilket säkerställer att en brottsutredning kan drivas utan målsägandens medverkan. Innan var detta ett angivelsebrott vilket innebär att brottsutredningen är beroende av målsägandens medverkan, och i frånvaron av denna läggs ärendet ner. (Nordborg, 2014). Innan 1982 lades det följaktligen ansvar på den utsatta kvinnan att utredningen skulle drivas ”*eftersom merparten av våld i nära relation utövas av en man mot en kvinna, kom synsättet och lagstiftningen att i själva verket befästa en obalans mellan könen till mannens fördel*” (Nylén, 2001: 182–183). Efter att målsägandeangivelsen avskaffas börjar mäns våld mot kvinnor behandlas som en samhällsfråga där “*våldet börjar problematiseras i termer av jämställdhet, makt och kön*” (Burman, 2007:58). Detta bidrar till kvinnors utökade rättigheter inom den rättsliga sfären. Brottsofferperspektivet etableras under sent 1900-tal, varpå det tillkommer flera nya lagstiftningsåtgärder som förankras i detta. En utredning tillsätts 1993, vars betänkande leder till en proposition som föreslår en ny lag; Grov kvinnofridskränkning. 1998 träder lagen i kraft och idag utgör den 4 kap 4a§ i brottsbalken (1962:700). Den syftar till att skydda kvinnors frihet och frid gentemot män som utövar våld mot dem, genom att ge förutsättningar till att döma våldsutövaren till fängelse för upprepade brott, vilket hittills inte varit möjligt (ibid). Lagen erkänner allvaret i våld i nära relation och hur det grundar sig i “*föreställningar om mannens kontroll och kvinnans underordning i relationen*” (Arbetsmarknadsdepartementet, 1997/98:75).

3. Tidigare forskning

Sedan 90-talet och kvinnofridskommissionens utredning (1995) har forskning om våld i nära relationer i Sverige ökat avsevärt. Baserat på undersökningens fokus på den rättsliga kontexten, är det relevant att lyfta annan forskning om våld i nära relation i just denna kontext. Det finns en mängd internationell forskning på området, men med hänsyn till att undersökningen kretsar specifikt kring Sveriges hantering är det av intresse att lyfta den forskning som utförts inom landet.

Kvinnofrid (kvinnofridskommissionen, 1995:60) är en statlig offentlig utredning som ur ett kvinnoperspektiv utreder mäns våld mot kvinnor i parrelationer. Betänkandet föreslår en rad åtgärder som behöver vidtas för att motverka våldet. Bland annat riktas rekommendationer till

myndigheter som handlägger ärenden inom våld i nära relation. Regering och myndigheter rekommenderas utforma handlingsplaner och material för att utbilda polis samt framför de ett förslag på ett nytt brott; kvinnofridsbrottet eller grov kvinnofridskränkning, vilket beskrivits ovan. Professor i straffrätt Monica Burman (2007) menar att lagen är ett, om till och med det enda, straffrättsliga stöd för våld i nära relationer som främjar målsäganden. *“För första gången i ett straffrättsligt lagstiftningssammanhang diskuterades mäns våld mot kvinnor som tydligt relaterat till kön och jämställdhet som något relevant för straffrätten”* (Burman, 2013:9). Hon belyser emellertid i sin avhandling *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor - om straffrättens förmåga att producera jämställdhet* (2007) att det finns en diskrepans mellan de straffrättsliga skydden för våld i nära relation och tillämpningen av dessa i praktiken.

Regeringens skrivelse; *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*, från 2007 beskriver hur regeringen avser att bekämpa våld mot kvinnor. Till följd av samhällsproblemet hämmas kvinnor från att åtnjuta de mänskliga rättigheterna och genom att sprida kunskap om fenomenet syftar de till att öka förutsättningarna för att en person som utsatts för våld får rätt stöd och hjälp. Föresättningsvis fokuserar de på att stärka kvalitén och effektivitet inom rättsväsendet; specifikt betonar de vikten av att åklagare och polis ska kunna utreda brotten skyndsamt (ibid).

Åklagarmyndigheten och utvecklingscentrum Göteborg tillsammans med polismyndigheten och utvecklingscentrum väst publicerade år 2019 en tillsynsrapport. De presenterar resultaten av en granskning över hur handläggningen av ärenden inom våld i nära relation och sexualbrott sker, om det råder brister i arbetet som ger upphov till åtgärder vidtas. De har utfört en granskning av ca 600 fall från sex olika polisområden och åklagarkammare i Sverige, vilka har följts från början till slut i utredningsprocessen. Resultatet visar bland annat att i majoriteten av ärenden inom våld i nära relation läggs utredningen ner, och att en god samverkan mellan åklagare och polis är en förutsättning för kvalitén i det operativa arbetet. Juristen och tidigare rikskriminalchefen Lars Nylén diskuterar det operativa arbetet med våld i nära relation i antologin *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* (2014) där han beskriver rättsväsendets roll i arbetet och de svårigheter brottstypen medför. Bland annat nämner han likt tillsynsrapporten ovan att flertalet utredningar gällande våld i nära relation läggs ner, vilket han menar för det första beror på att brotten sker inom hemmets fyra väggar där inga vittnen finns och stödbevisning blir svår att

samla in. För det andra hänvisar han till en lojalitet den brottsutsatte har till sin förövare, genom relationen.

Omfångsundersökningen *Slagen dam; Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige* från 2001, kartlägger våldet mot kvinnor i Sverige och förankras i kvinnofridskommissionens rekommendationer om att öka kunskapen om våld mot kvinnor (1995). Ett frågeformulär skickades ut till 10 000 kvinnor i Sverige, vilket berörde frågor om våldserfarenhet. Resultatet visar på att 67% av kvinnorna mellan 18–64 år har utsatts för våld och/eller sexuella trakasserier av en man efter att de fyllt 15 år. 35% av de 2755 kvinnor som haft en partner, uppger att de utsatts för våld av denne och 64% rapporterar om att våldet var upprepat.

Samtliga diskuterar våld i nära relation i svensk kontext och synliggör den process av kränkning, hot och våld som präglar våld i nära relation, som före kvinnofridsreformen och lagen om grov kvinnofridskränkning inte uppmärksammades i samma utsträckning i forskningen. Samtliga drar paralleller till våld i nära relation och jämställdhet och riktar fokus på de rättsliga instanser och de krav som ställs på dessa i bekämpandet mot våld mot kvinnor.

4. Teoretiska perspektiv och begrepp

Våld i nära relation kan analyseras ur olika perspektiv varav historiska, samhälleliga och psykologiska perspektiv är några. Perspektivet avgör vart betoningen av fenomenet kommer ligga. I detta sammanhang tillämpas ett strukturellt perspektiv på individ såväl som samhällsnivå. På individnivå belyses den process som den utsatta går igenom i relationen, för att skapa förståelse för vilka svårigheter våld i nära relation kan medföra i en brottsutredning. På samhällsnivå lyfts våld i nära relation som en del i det omfattande samhällsproblem vilket mäns våld mot kvinnor utgör, och förklaras som en följd av patriarkala strukturer där kvinnan är underordnad mannen.

4.1. Strukturellt perspektiv på individnivå

Doktorand i sociologi Carin Holmberg och doktorand i socialt arbete Viveka Enander beskriver normaliseringsprocessen som följande enligt genusvetaren Eva Lundgrens definition: "*Den process i vilken våld blir ett normalt drag i vardagen och som leder fram till att våldet accepteras och försvaras*" (2007:17). Vidare liknas normaliseringsprocessens natur till den av tortyr, där förövarens växlande mellan omhändertagande och våld gör att den utsattas uppfattning om vad som är rätt och fel blir diffus till den grad att gränsen mellan dessa suddas ut, parallellt med att ens

tolerans utmanas och tänjs. Förövarens handlingar kan till slut associeras till trygghet och bekräftelse och bidra till att våldet normaliseras (ibid). Professor i socialt arbete Margareta Hydén (2001) uttrycker emellertid en risk med att använda begreppet normalisering, för att beskriva hur den utsatta hanterar våldet. Hon menar att de strategier i form av motstånd som brottsoffret tar till för att frigöra sig från relationen, hamnar i bakgrunden och att termen normalisering skildrar den utsatta som passiv. Istället understryker hon kvinnans motstånd som hon gör genomgående i relationen. Till skillnad från Hydén som menar att detta motstånd indirekt innebär frigörelse från relationen, menar Holmberg & Enander (2007) att motståndet snarare verkar som ett sätt att ta kontroll över situationen, i hopp om att det ger våldsutövaren självinsikt och ändrar sitt beteende. Det är således av vikt att understryka att normalisering av våldet inte nödvändigtvis är ett tecken på passivitet hos den utsatta som accepterat situationen och låter den fortgå, men snarare ett uttryck för ett aktivt motstånd för att undvika våldet och en alternativ lösning till att lämna situationen.

4.2. Strukturellt, feministiskt perspektiv på samhällsnivå

I antologin *Våldsutsatta kvinnor - Samhällets ansvar* (2014) skriver författaren och kanslirådet Gerd Johnsson-Latham att mäns våld mot kvinnor kan ses som en strategi för att upprätthålla de patriarkala strukturer som säkerställer mäns makt i samhället. Hon hänvisar till FN:s generalsekreterare som beskriver "*våldet som det grövsta uttrycket för bristande jämställdhet mellan könen - och som grundbulten i det system som upprätthåller kvinnors underordning och mäns överordning*" (2014:20). Perspektivet tar sikte på en maktordning som grund för våldet mot kvinnor. Maktordningen förankras i de tilldelade roller som män och kvinnor får, vars konnotationer sätter det ena könet i överordning och det andra i en underordning. Hon talar om våld mot kvinnor i termer av ett isberg, där det synliga våldet som skildras i media, endast är toppen av ett isberg. Under ytan döljer sig en bas av hot, integritetskränkningar, begränsningar och kontroll av kvinnors frihet och livsutrymme, vilket utgör den vanligaste formen av våld mot kvinnor. Hon benämner detta som vardagsvåld, vars konstruktion alstrar ett latent hot där kvinnor utvecklar en medvetenhet om deras sårbarhet när hon befinner sig i en privat sfär såväl som en offentlig sådan.

Kriminologen Nils Christie (1986) problematiserar synen på brottsoffer. För att få rätt hjälp och stöd behöver brottsoffret vara en representation av ett idealt offer, vilket beskrivs som en person som uppfyller vissa kriterier, exempelvis att gärningspersonen är för hen obekant.

Brottsoffer för våld i nära relation anses således inte vara en god kandidat för att passa idealtypen med hänvisning till denna kriterie enligt Christie. Han menar att den syn samhället har på våld i nära relation i allmänhet, och det ansvar som läggs på brottsoffret i synnerhet, leder till att den utsatta inte anses vara ett idealt brottsoffer då denne inte aktivt tar till åtgärder som till exempel att lämna relationen.

5. Metod & metodologisk diskussion

Bryman (2013) särskiljer forskningsmetod och forskningsdesign, där forskningsmetoden kan beskrivas som tekniker, vilka används för insamling av materialet i en undersökning. Forskningsdesign utgör snarare ramen för insamling och analys av materialet, och kan således avslöja vilket fokus undersökningen har. Den ram för vilken denna undersökning bygger på, är inspirerat av grundad teori. Nedan följer en argumentation för vilka metodologiska val som gjorts tillsammans med en mer ingående diskussion kring inspirationen av grundad teori som angreppssätt.

5.1. Kvalitativ metod med inspiration av grundad teori

Utifrån undersökningens syfte; att förstå hur våld i nära relation hanteras i en rättslig kontext, präglar en kvalitativ ansats insamling, bearbetning och analys av materialet, såväl som den övergripande ramen för vilken undersökningen grundas i. Kvalitativ metod är enligt universitetslektor och docent Jens Rennstam och professor i sociologi David Wästerfors (2015) en lämplig metod att tillämpa för att få en förståelse för samhälleliga fenomen. Motiven bakom användning av kvalitativ metod kan variera, men grundar sig i denna undersökning på frågorna; Vad är det som händer här och vad betyder det? (ibid). Försättningsvis hade en kvantitativ metod med fördel kunnat användas för att undersöka hur våld i nära relation hanteras i en rättslig kontext. Undersökningens syfte och tillvägagångssätt hade dock högst troligt sett annorlunda ut. Kvantitativa metoder tenderar att utgå från en mer deduktiv ansats i förhållande till teori och empiri, där teorin blir utgångspunkten för studien. (Bryman, 2013). Den induktiva ansats vilken används i denna undersökning, utgår snarare från att empirin leder processen och motiverar de teoretiska utgångspunkterna. Dock framhåller Bryman (2013) att både induktiv och deduktiv ansats överlappar och behöver inte nödvändigtvis höra till varsin metod, om än så ofta kan vara fallet.

Grundad teori som angreppssättet kan användas i både kvalitativa och kvantitativa metoder, men utmärker sig enligt professor i sociologi Kathy Charmaz (2006) för sin induktiva natur, där empirin styr de metodologiska val som görs under processen utan någon förvald hypotes. Angreppssättet tillhandahåller ingångar för hur en kan förstå det fenomen som är av intresse, genom att ange riktlinjer och principer vilka tillåter en flexibilitet under insamling och analys av materialet och möjlighet till ett växlande mellan dessa. Fördelen med att växla mellan material och analys, gör att hål i materialet kan uppenbara sig snabbt i processen, vilket kan tidigt synliggöra behovet av ny insamling eller djupdykning i de problem som uppenbarar sig. (ibid). Det är denna flexibilitet och växlande mellan material och analys som inspirerat denna undersökning, vilka förvaltas i den mån som ur en resurs- och tidsaspekt är proportionerligt till den. Flexibiliteten kan vara en fördel för småskaliga projekt som detta, genom att empirin kan omfatta en mängd olika data. På så sätt kan en välja inhämtning av material utifrån förutsättningarna, vilket varit värdefullt i detta fall. Angreppssättet utgår vidare ifrån att det material som samlas in förväntas generera teori, vilket kräver tid och resurser då det är helt beroende av resultaten som framkommer i materialet. (Bryman, 2013). Detta förutsätter en lång process av datainsamling, tills materialet blir så kallat mättat. (Charmaz, 2006). Med hänsyn till den tid som funnits för denna undersökning, har det varit nästintill omöjligt gällande intervjuerna då det inte funnits tid eller möjlighet att be om ytterligare intervjuer.

I övrigt har strävan om att empirin ska vara styrande, genomsyrat undersökningen. Den tidigare forskning och de teoretiska perspektiv som tillämpas i analysen, grundas i empirin och inte tvärtom. Bearbetningen av materialet har till stor del utgått från Kathy Charmaz (2006) tillvägagångssätt gällande kodning av kvalitativt material i grundad teori. Detta tillvägagångssätt förutsätter en omfattande och utförlig kodning, vilket igen kräver mycket tid och har anpassats till undersökningens storlek. Undersökningen kan emellertid inte uppfylla det som främst utmärker grundad teori, vilket är att generera ny teori. Det är således viktigt att poängtera att grundad teori på så sätt inte styrt processen till punkt och pricka, utan de metodologiska valen som gjorts under processens gång kan ses som inspirerat av grundad teori som angreppssätt i kodning och analys av materialet, såväl som det induktiva förhållningssättet till empiri och teori.

5.2. Empiri

Enligt Jens Rennstam och David Wästerfors (2015) utgår kvalitativ metod i att undersöka och förstå fenomen och dess betydelse i den kontext de formas och existerar. Fenomenet våld i nära relation existerar i olika kontext och kan och bör utforskas i samtliga, men med hänvisning till syftet för just den här undersökningen finns intresse för hur fenomenet existerar i den rättsliga kontexten. Det har bland annat utförts genom en dokumentanalys av åklagarmyndighetens metodstöd; *Handläggning av brott i nära relation* som uppdaterats 2017, och härnäst benämns som metodstödet (2017). Metodstödet är en del i det operativa arbetet med våld i nära relation inom rättsväsendet i Sverige. Den syftar till att vägleda de myndighetsutövare som utreder ärenden inom våld i nära relation, och strävar efter ett enhetligt arbete mellan samtliga. Den har sålunda kunnat ge en inblick i hur våld i nära relation avses att hanteras inom en nyckelinstans som för undersökningen är av intresse; Åklagarmyndigheten. Det anses även vara av intresse att undersöka hur det operativa arbetet genomförs i praktiken. Detta har undersökts genom intervjuer med andra nyckelpersoner i det operativa arbetet; utredare hos polismyndigheten, som handlägger ärenden inom brott i nära relation och som är de som åklagaren främst samarbetar med i utredningsprocessen.

5.2.1. Dokumentanalys

Dokumentanalys ger tillgång till ett fält som annars kan vara svårt att få tillgång till. Den kan för det första tillgodose en inblick i individer eller organisationers processer, diskussioner eller ståndpunkter. För det andra har metoden fördelen att materialet är icke-reaktivt till skillnad från andra metoder där intervjuareffekten behöver beaktas. Det vill säga, den påverkan som intervjuarens närvaro kan ha på intervjupersonen under en intervju, vilka kan begränsa trovärdigheten i studien. (Bryman, 2013).

Med hänsyn till den utförliga information och inblick i området ur ett större perspektiv som metodstödet tillgodoser, hade en alternativ metod med motsvarande materialinsamling krävt mer tid och resurser. Trots att undersökningen inte syftar till att generalisera resultatet, är det av värde att få en överskådlig inblick av hur våld i nära relation avses att hanteras i det operativa arbetet, vilket dokumentanalysen kan tillhandahålla. Slutligen kan officiella dokument av den typ som åklagarmyndighetens metodstöd utgör, beaktas som "*representationer av den organisationens verklighet.*" (Bryman, 2013:501). Det är emellertid av vikt att bemöta dessa representationer med en viss skepticism, specifikt kring dokumentets transparens (ibid). Med hänsyn till detta bör inte

metodstödet ses som en verklig representation av åklagarmyndighetens arbete med våld i nära relation. Istället kan det beaktas som ett uttryck för hur Åklagarmyndigheten avser att hantera våld i nära relation i det operativa arbetet i Sverige i dagsläget.

5.2.2. Intervjuer

Empirin utgörs även av semistrukturerade intervjuer med fyra anställda på polismyndigheten som arbetar operativt på enheten brott i nära relation i Södra Sverige. Intervjupersonerna utgörs av tre brottsutredare och en förundersökningsledare och benämns i analysen med utredare 1, utredare 2, utredare 3 och förundersökningsledaren. Enheten brott i nära relation benämns härnäst enheten. Utredare 1 är en kvinnlig civil utredare i tjugoårsåldern med bakgrund i kriminologi, som arbetat som utredare i drygt ett år. Utredare 2 är en kvinnlig polisiär utredare i fyrtioårsåldern med polisutbildning, och arbetat som utredare i drygt tio år. Utredare 3 är en kvinnlig polisiär utredare i sextioårsåldern med polisutbildning och förundersökningsledaren är en man i sextioårsåldern som också har bakgrund som polis, båda sistnämnda har arbetat inom polismyndigheten i ungefär fyrtio år var. Intervjuerna kan verka som en källa till förståelse av hur det operativa arbetet med våld i nära relation upplevs av utredarna, och hur fenomenet existerar i den rättsliga kontexten, med strävan att berika den rådande kunskapen på området med deras perspektiv (Kvale, 1997).

Kvalitativa intervjuer utmärker sig för att kunna tillhandahålla informationsrikt material där intervjupersonens egna upplevelser är i fokus. De möjliggör även en djupare förståelse om fenomenet (Kvale, 1997), till skillnad från dokumentanalys, då de ger utrymme för följdfrågor kring vissa centrala begrepp och teman som är av intresse. Intervjuer som är semistrukturerade utgår från en intervjuguide, vilken hjälper intervjuaren att hålla en röd tråd men fortfarande låta intervjupersonen styra. (Rennstam & Wästerfors, 2015). På så sätt tillåts intervjun att ta olika riktningar beroende på intervjupersonen själv, vilket tillgodoser intervjuaren med ytterligare en flexibilitet. En bör emellertid beakta risken för att låsa sig fast till guiden, och på så sätt hämma flexibiliteten för både intervjuaren och intervjupersonen. (Bryman, 2013). I relation till denna undersökning, har intervjuguiden varit tydligt strukturerad i förväg men endast utgjort en grund i själva intervjusituationen, och således lämnat utrymme för intervjupersonen att styra.

Slutligen har intervjuerna utförts genom telefonen med bakgrund av den rådande pandemi som infinner sig i världen för tillfället, vilken uppmuntrar till social distansering på grund av

smittorisk. Telefonintervjuer kan emellertid vara till fördel med tanke på att intervjuareffekten inte blir lika påtaglig (Bryman, 2013). Genom intervjuarens närvaro kan det infinna sig en vilja hos respondenten att svara på det sätt som hen tror intervjuaren förväntar sig eller vill höra. Denna effekt kan antas minska i telefonintervjuer. Till följd går en emellertid miste om intervjupersonens ansiktsuttryck, reaktioner och kroppsspråk, vilket kan vara värdefullt i intervjuer, då de kan ge upphov till en potentiell följdfråga eller förtydligande (ibid).

5.3. Urval

Undersökningen har utgått från ett målstyrt urval. Storleken på och typ av urval baseras på undersökningens syfte och problemformulering, vilket i detta fall är att förstå våld i nära relation i en rättslig kontext och är i behov av ett informationsrikt material. (Bryman, 2013; Patton, 1990). Antalet intervjupersoner har således baserats på att materialet ska vara tillräckligt för att utföra en analys av likheter och kontraster, men inte att generalisera. Av tids- och platsskäl har undersökningen avgränsat urvalet till att behandla en enhet i närheten, men hade med fördel kunnat utökas ifall syftet exempelvis varit att jämföra huruvida det skiljer sig geografiskt. Med hänvisning till metodstödet (2017) kan det anses vara rimligt att utföra intervjuer med åklagare, vilket skulle möjliggöra fler följdfrågor gällande dokumentet i sig. Med hänsyn till tidsbrist och svårigheter att få tillgång till fältet, anses dokumentet tillgodose den inblick som anses vara relevant för just denna undersökning. Dokumentanalysen hade även kunna omfatta de officiella föreskrifter som innehåller riktlinjer och råd om hur åklagare och polis ska driva en utredning. Dessa avser emellertid rutiner i helhet och inte specifikt utredningar inom våld i nära relation. Motiveringen bakom urvalet av intervjupersonerna baseras för det första på intresset för hur våld i nära relation hanteras i praktiken som utförs av bland annat utredarna. För det andra fanns det en redan etablerad kontakt med enheten, vilket underlättade tillgången till fältet. För det tredje medför utredarnas upplevelser ytterligare ett perspektiv till undersökningen. Följande är en beskrivning av utredningsprocessen, i vilken brott i nära relation hanteras operativt. Denna synliggör relevansen av åklagar- och polismyndighetens perspektiv för att besvara frågeställningarna.

Efter att en anmälan om våld i nära relation upprättats, delas ärendet ut till enheten, varpå en utredare och åklagare tillträds. Inom polismyndigheten finns en utredningssektion som innefattar olika enheter, varav en är brott i nära relation. Som en del av utredningssektionen syftar enheten till att utreda brott, stötta de som utsätts samt lagföra de som begår brott. Åklagaren arbetar

som förundersökningsledare i brottsutredningen och har helhetsansvaret över ärendet. Utredaren utför utredningsåtgärder på direktiv av åklagaren, som syftar till att fastställa om händelsen som anmälan avser, uppfyller de rekvisit som det brottet bygger på. Ponera att åklagaren rubricerar brottet som misshandel av normalgraden, utreder de huruvida de objektiva och subjektiva rekvisiten täcks. Rekvisiten för misshandel av normalgraden är enligt brottsbalken att en person orsakar en annan person skada och smärta (1962:700, 3 kap 5§). Den misstänkte kan följaktligen endast hållas ansvarig för detta brott om det går att fastställa att hen har begått handlingen med uppsåt att orsaka målsäganden skada och smärta. Ett sätt att fastställa detta är att utredaren förhör målsäganden om skador och smärta uppstått i samband med händelsen, vilket sedan kontrolleras mot annan bevisning som vittnen, vårdjournaler eller annan dokumentation. Om rekvisiten inte uppfylls omvandlas brottsmisstanken till ett annat brott eller i andra fall läggs misstanken ner helt och hållet. I de fall rekvisiten uppfylls och brottet styrks, kan åtal väckas. Utredaren sammanställer då ett förundersökningsprotokoll, som innehåller utredningsprocessens alla delar som sedan används i förberedelserna för tingsrättsförhandlingen.

5.4. Bearbetning av material

Det är viktigt att ha ett öppet förhållningssätt till materialet för att säkerställa att empirin är styrande i de metodologiska besluten. Intervjuerna har spelats in och transkriberats till skriftlig form i ett tidigt skede och tillsammans med bearbetning av metodstödet har detta förhållningssätt eftersträvat genom samtliga steg i processen. Utmärkande för grundad teori, är att bearbetning av materialet börjar i ett tidigt skede i processen och med hänsyn till den stora mängd material som kvalitativa undersökningar kan generera, krävs en strukturerad bearbetning av detta i form av kodning (Charmaz, 2006; Bryman, 2013). Kodning beskrivs som en process där en sorterar, separerar och kategoriserar materialet så att det blir mer lätthanterligt i analysen. Mer konkret kan det handla om att sätta etiketter på varje mening eller paragraf av texten, som beskriver vad just den paragrafen beskriver. (Charmaz, 2006). Den kodningsprocess som utgör bearbetning av materialet till denna undersökning har inspirerats av grundad teori, och anpassats till den tid och plats som funnits att tillgå. Kodningsprocessen har utgått ifrån Kathy Charmaz (2006) *line-by-line coding* vilket innebär att studera materialet mening för mening, eller som paragraf för paragraf som gjorts i denna undersökning, för att få en helhetsbild av materialet (Bilaga 1; Kodning av metodstöd). Detta följs åt av en *focused coding*, som enligt henne tillåter en mer fokuserad kodning

som resulterar i kategorisering av återkommande eller intressanta teman. Kategorierna utgörs av några sammanfattande ord som beskriver vad just de citaten berör exempelvis; framgångsfaktorer (Bilaga 2; Kodning av intervjutranskribering). Dessa har sedan analyserats med hjälp av tidigare forskning och teoretiska perspektiv, och ytterligare omkodats för att skapa en röd tråd i texten.

5.5. Tillförlitlighet och trovärdighet

Undersökningen förankras i en konstruktivistisk syn på verkligheten, med hänsyn till att människor tolkar och konstruerar sin omgivning genom interaktion med varandra. (Bryman, 2013). I en kvantitativ ansats är synen på verkligheten inte sällan objektivistisk och i forskningen värderas generaliserbarhet och möjligheten till att representera den större populationen högre, vilket Kathy Charmaz (2006) menar blir på bekostnad av individens egna upplevelser och erfarenheter. Hon framhåller att människan är en subjektiv varelse som tolkar betydelsen av situationer och interaktioner, som sedan färgar dennes handlings- och beteendemönster. Detta menar vissa kvantitativa forskare är en brist i den kvalitativa metoden då reliabiliteten i sådana undersökningar kan ifrågasättas. Om det inte går att säkerställa en objektivitet hos forskaren såväl som undersökningsspersonen, hävdas det att resultaten inte kan anses vara tillförlitliga. Synen på verkligheten som något konstruerat där det inte finns en verklighet utan snarare flera tolkningar av denna, skapar emellertid värde i tillgången till individens subjektiva tolkning av verkligheten. (ibid). I denna undersökning påstås inte resultaten representera en absolut verklighet om hur våld i nära relation hanteras i en rättslig kontext, utan snarare synliggör den intervjupersonernas upplevelser och erfarenheter om det. Detta har sedan analyserats av mig, genom ett konstruktivistiskt förhållningssätt där upplevelser och erfarenheter av den enskilda, värdesätts. Fortsättningsvis har trovärdigheten i undersökningen beaktats genom valet att använda källtriangulering. För att öka trovärdigheten tillämpas tre olika källor i undersökningen där metodstödet utgör en källa, intervjupersonerna en annan och tidigare forskning en tredje som i analysen används som kontroll av de empiriska resultaten. (Bryman, 2013).

5.6. Etiska överväganden

Denna del utgörs av en etisk reflektion som förankras i fyra kriterier kring forskningsetiska principer; Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet

(Bryman, 2013; vetenskapsrådet, u.å). Det är emellertid även nödvändigt att beröra min redan etablerade kontakt till fältet och förförståelse om ämnet våld i nära relation.

För det första har den tidigare bekantskap med enheten, underlättat tillgången till fältet och följaktligen har den processen sparat mig tid. Fördelarna med en redan etablerad bekantskap, kan dock likaledes innebära nackdelar. Bekantskapen kan leda till att intervjupersonerna förhåller sig till mig på ett särskilt sätt, vilket kan påverka deras svar och reflekterande under intervjun. Trots detta genererade intervjuerna en mängd informationsrikt material. Utmaningen har emellertid varit att jag i min roll som intervjuare ständigt försökt att ta avstånd från den bekväma aspekten genom bekantskapen, samtidigt som jag har försökt upprätthålla den trygghet den medför.

Utöver min kontakt med polismyndigheten och enheten som en del av min utbildning har jag spenderat drygt två år som volontärbetare på en kvinnojour, vilket innebär att jag har en viss förförståelse av våld i nära relation. Denna förförståelse har varit en fördel i den bemärkelse att den bidragit till en översiktlig bild och kunskap kring våld i nära relation och hur det kan hanteras i vissa sammanhang. Det har emellertid utgjort en utmaning med hänsyn till kravet på objektivitet inom vetenskapliga undersökningar, då den kan färga tolkningsprocessen av materialet (Fejes & Thornberg, 2015). Steinar Kvale pratar om förförståelsen i termer av objektivitet och hur detta kan ses som "*frihet från bias*" (1997:65). Denna typ av objektivitet är eftersträfvansvärd inom kvalitativ forskning då intervjuarens egen personliga förståelse och fördomar av fenomenet som studeras anses reducera tillförlitligheten av resultatet. En kan emellertid reducera risken för detta genom att ständigt utgå från ett öppet förhållningssätt till materialet genom att bearbeta materialet upprepade gånger och återkomma till det under processens alla steg (Fejes & Thornberg, 2015; Charmaz, 2006). Grundad teori som angreppssätt har idén om att materialet styr teoretiskt perspektiv och tidigare forskning, vilket enligt Fejes & Thornberg också är ett sätt att "*hålla vår tolkning i schack*" (2015:85). Genom upprepad och återkommande bearbetning av materialet i denna uppsats, har strävan varit att möta materialet med öppenhet och se bortom min förförståelse av våld i nära relation för att säkerställa objektiviteten i största möjliga mån.

Angående de forskningsetiska principer som en bör förhålla sig till i vetenskapliga undersökningar, har dessa beaktats i varje steg av processen. Informationskravet innebär att en transparens ska prägla undersökningen där jag haft en skyldighet att informera deltagarna om undersökningen och vad som gäller vid deras medverkan. Samtyckeskravet innebär att deltagaren informeras om att dennes medverkan är frivillig, och att samtycke kring medverkan bekräftas

antingen muntligt eller skriftligt. Konfidentialitetskravet syftar till att det finns ett ansvar hos forskaren att se till att inga obehöriga får ta del av materialet. Slutligen innebär nyttjandekravet att de uppgifter som samlas in inför sammanhanget ej får användas för annat bruk än det som nämnts för den medverkande. (Bryman, 2013; Vetenskapsrådet, u.å.). Intervjupersonerna har med hänsyn till dessa informerats om undersökningens syfte och struktur, att deras deltagande är frivilligt samt hur materialet och deras uppgifter kommer hanteras och bearbetas. Ett informationsbrev skickades ut till intervjupersonerna som behandlade de fyra kriterierna (bilaga 4). Under intervjutillfället bekräftade samtliga intervjupersoner verbalt att de läst och samtycker till medverkan.

Slutligen när personer intervjuas om känsliga ämnen, finns alltid risken för att materialet inte anses vara tillförlitligt, och en bör ta särskild hänsyn till om huruvida deras medverkan kan innebära skada för intervjupersonen (Bryman, 2013). Det är således av vikt att igen understryka att intervjupersonernas uppgifter inte kan ses som en faktabaserad källa som representerar en större population. Av samma anledning anonymiseras intervjupersonernas identitet och min kontakt med dem i största möjliga mån.

6. Resultat och analys

Nedan redovisas resultaten av undersökningen vilken utgår från frågeställningarna; På vilket sätt avser Åklagarmyndigheten i Sverige att hantera våld i nära relation i en rättslig kontext? Och hur beskriver utredare från polisen det operativa arbetet med våld i nära relation? Främst redovisas vad som framkommit av empirin, varpå tidigare forskning och de teoretiska perspektiven används för att kontrollera och förstå de empiriska resultaten. Vid frågan om i vilken utsträckning intervjupersonerna tillämpar metodstödet i utredningsprocessen, uppger samtliga att de inte använder den i det syftet. De förklarar snarare att metodstödet fungerar som ett förhållningssätt till arbetet med våld i nära relation. Det är sålunda av vikt att ta hänsyn till att den relation intervjupersonerna har till metodstödet kan färga deras förhållnings- och synsätt kring ämnet och påverka deras upplevelser av arbetet.

6.1. "Det är väldigt svårt att driva en utredning när ingen vill medverka"

Ärenden som utredarna på enheten handlägger, präglas av en återkommande utmaning, vilken är att målsäganden inte sällan avstår från att medverka i utredningen. Målsägandens utsaga är grunden för utredningen och kan utgöra den avgörande bevisningen om denna anses vara

trovärdig. Att målsäganden inte medverkar kan bero på olika saker, vilka enligt metodstödet (2017) kan bero på bemötande av myndigheter eller nära anhöriga, hur bevisläget ser ut eller målsägandens sociala situation. I följande del diskuteras detta vidare med fokus på målsägandens sociala situation som motiv, utifrån två möjliga aspekter; målsägandens rädsla för att utsättas för ytterligare våld av sin partner genom kontakt med polisen samt de känslomässiga band som målsäganden har till sin våldsutövare.

6.1.1. "Hon är rädd för honom"

Samtliga intervjupersoner betonar värdet av att målsäganden medverkar i utredningen och berättar utförligt om det anmälda brottet i förhör, vilket de menar inte är att ta för givet. Utredare 2 upplever ibland att målsäganden är ambivalenta kring att medverka i utredningen och berättar att de i vissa fall anmält då våldet eskalerat och att de inte sett en annan lösning för att våldet ska upphöra. Utredare 3 berättar likaledes om att det finns en rädsla hos målsäganden för vad som ska hända med henne om hon fortsätter medverka i utredningen:

"Man måste reda ut bakgrund å hur de är, lite så. Asså de är besvärligare att utreda för du har ju en kvinna som efter ett tag inte vill samarbeta längre för att hon är rädd eller hotad, asså de är ju svårt å utreda på de sättet /.../Men de finns vissa problem om man kommer in för sent i ett ärende, så vill hon kanske inte vara med längre." (Utredare 3, 2020.04.22)

För det första kan den rädsla utredare 3 menar att målsäganden känner, vara en möjlig motivering till varför hon inte förmår att medverka i utredningen. Till följd av en anmälan eller att målsäganden planerar att lämna relationen, kan det föreligga ett hot om att våldet hon hittills utsatts för trappas upp. Utredare 2 understryker att som utredare måste en ta hänsyn till detta i utredningen och nämner några åtgärder som kan behöva vidtas ur en säkerhetssynpunkt. Polisen kan exempelvis behöva vara anonym i meddelanden, post och telefonsamtal till målsäganden, ifall partnern skulle få tillgång till detta. Detta kan åskådliggöra den sårbara situation målsäganden befinner sig i genom kontakten med polisen, eller då hon försöker lämna relationen. Den går att analysera i termer av maktordning som Johnsson-Latham (2014) menar kan ha en betydande roll i den rädsla målsäganden känner. Ur ett samhällsperspektiv kan vardagsvåld vilket grundar sig i denna maktordning, utveckla ett latent hot hos kvinnor där vetskapen om hur utsatt en är som kvinna, påverkar ens beteende. Denna sårbarhet har rapporterats om i omfångsundersökningen *Slagen dam* (Lundgren, E., Heimer G., Westerstrand J. & Kalliokoski A.-M, 2001), där det visar sig att flertal av de kvinnor som mördats av sin partner, har visat

tecken på de varit på väg att lämna relationen. Var tredje utsatt kvinna i studien, som har lämnat relationen med en våldsam partner, uppger att hon blivit hotad av partnern även efter uppbrottet. Om partnern blir varse om en anmälan, kan detta ses som att hon försöker lämna relationen, vilket kan riskera att målsäganden hamnar i en extra sårbar situation.

Juristen och tidigare rikskriminalchefen Lars Nylén menar att för att nå framgång i ett ärende och få målsäganden att vilja medverka *“krävs stabilitet och psykisk styrka hos kvinnan”* (2014:194). En framgångsrik brottsutredningen förutsätter sålunda att målsäganden själv är villig och besitter kraft att berätta intima och privata detaljer om det våld hon utsatts för. Med bakgrund i den rädsla som beskrivs gällande anmälan av en partner, kan en föreslå att det är föga troligt att målsäganden är stabil och psykiskt stark i utredningen. Oavsett så medför det utmaningar i utredningsarbetet för åklagaren och utredaren. Genom kunskap om omständigheterna, kan brottsutredarna emellertid vidta vissa åtgärder som behövs för att öka målsägandens förtroende för polisen och utredningsprocessen, vilket i längden kan öka benägenheten att anmäla brottet och medverka i utredningen trots omständigheterna (Integrations- och jämställdhetsdepartementet, 2007). Det läggs således krav på de som handlägger ärendet, att skapa förutsättningar till att målsäganden klarar av att bidra och medverka i utredningen. (Nylén, 2014).

6.1.2. *“Har man varit utsatt så länge så blir de nästan vardag”*

I metodstödet (2017) framgår det att våld som begås i nära relation innebär att det finns vissa känslomässiga band mellan målsäganden och den misstänkte, vilket påverkar målsägandens benägenhet att medverka i brottsutredningen. Utredare 1 förklarar att detta bör de som arbetar med dessa ärenden ha stor förståelse för:

“det har ju hänt först att det är i deras trygga zon. Det är ju med nån som eh.. Dom ska lita på, det är ju nån som dom kanske ha varit tillsammans med väldigt länge. Eh å då är de ju också många som förminskar våldet som dom har blivit utsatta för å kanske inte ens anmäler. /.../ Man får ha stor förståelse för vad.. I vilken situation som brottet har skett, /.../ det kanske är nåns pojkvän som du älskar och som du kanske har barn med, som har gjort de här mot dig.” (Utredare 1, 2020.04.07)

Den kontexten vilket våld i nära relation sker, uttrycks i citatet vara i en trygg zon. Utredaren framhåller det faktum att våldsutövaren är någon målsäganden känner och uttryckt sin kärlek till. Samtliga utredare betonar vikten av att ha förståelse för dessa omständigheter och den situation som målsäganden befinner sig i som inte sällan resulterar i att hon har svårt att problematisera partnerns beteende. Enligt metodstödet (2017) kan målsäganden vara särskilt känslig för påverkan

av sin partner och våldet kan på så sätt förminskas vilket gör att hon inte alltid ser en anledning till att anmäla brottet, eller medverka i utredningen.

I tidigare forskning om våld i nära används begreppet normaliseringsprocess återkommande, för att förklara den situation som den utsatta befinner sig i när en partner utsätter henne för våld. Den beskrivs som en process präglad av ett beteendemönster där våldsutövaren skiftar från kärleksfulla handlingar till att psykiskt bryta ner sin partner, vilket tänjer på hennes uppfattning om vad som är ett accepterat beteende. Normaliseringen av våldet kan följaktligen leda till en svårighet för den utsatta att problematisera våldet och lämna relationen. (Kvinnofridskommission, 1995). Trots att våld i alla dess former förekommer, menar Margareta Hydén (2001) att våldshandlingarna sammanvävs med annat som brottsoffret beskriver som uppvaktning och bekräftelse vilket ger en känsla av kärlek och trygghet. Att endast beskriva relationen som våldsam kan reducera betydelsen av relationen som för brottsoffret är mycket mer. En riskerar att missa den process som den utsatta går igenom, där uppbrottet inte bara innebär att lämna våldet, men även den kärlek och trygghet som hon upplever finns i relationen. (ibid). Holmberg och Enander (2007) framhåller att i takt med våldsutövarens växlande mellan aggressivitet och omvårdnad, isolerar han den utsatta från omgivningen vilket gör det svårare för henna att problematisera våldet: *“Denna gradvisa gränsförskjutning innebär bland annat att betydelsen av våldet omtolkas och att våldet därmed legitimeras”* (ibid. 2007:27). Den främsta drivkraften hos kvinnan i början, är inte att lämna relationen utan snarare att förstå våldet som hon utsätts för, i hopp om att våldet ska upphöra: *“Naturligt nog framstår det som obegripligt och är ångestväckande att någon man upplever sig älska och älskas utav gör en illa, och om detta på något sätt kan göras begripligt dämpas sannolikt ångesten”* (Holmberg & Enander, 2007:76). Viljan att förstå sin partners beteende är drivande för den utsatta personen i ett försök att få kontroll över situationen (ibid).

Det blir tydligt att normaliseringsprocessen tenderar att sätta målsäganden i en hjälplös situation där det inte är ett alternativ att lämna relationen, kanske ännu mindre anmäla partnern för brott. Det är enligt Nylén (2014) essentiellt för arbetet med våld i nära relation, att beakta denna process. På så sätt kan utredaren ta reda på var i denna process som målsäganden befinner sig och på vilket sätt hon påverkas. Därefter kan de vidta lämpliga åtgärder, för att reducera risken för att pressa målsäganden så att hon till slut inte orkar medverka i utredningen.

6.2. “Så det är egentligen mycket bevisinsamling”

I följande kapitel redovisas utredarnas egna upplevelser av det operativa arbetet på enheten, beskrivning av det vardagliga arbetet och vilka faktorer som anses ge framgång i ärendena. Två av dessa faktorer som genomgående nämns är skyndsamma utredningsåtgärder och en robust stödbevisning. Vidare framkommer det att ärenden legat på hög utan vidtagna åtgärder till följd av personalbrist på enheten, vilket minskat förutsättningarna för framgång i ärendena.

6.2.1. *Utredaren är åklagarens “öron och ögon” (Utredare 3, 2020.04.22)*

Samtliga utredare beskriver arbetsuppgifterna på liknande sätt, att kärnan i det operativa arbetet är att hålla förhör med för ärendet relevanta personer; målsägande, misstänkt och vittnen. Även samla in annan stödbevisning som enligt utredare 2 kan vara i form av fotografier på skador, sms eller samtal mellan målsägande och misstänkt, vårdjournaler eller annan dokumentation som anses vara relevant för utredningen. I metodstödet framkommer det att åklagaren, som är förundersökningsledaren har det huvudsakliga ansvaret för utredningen och ska se till att “*den bedrivs skyndsamt, effektivt och med beaktande av den enskildes rättssäkerhet*” (2017:6). Utredare 3 menar att utredaren kan beskrivas som åklagarens “öron och ögon”, i den bemärkelsen att de utför de utredningsåtgärder som åklagaren ger direktiv om, men även återkopplar till åklagaren med egna iakttagelser i förhören bland annat. Utredare 1 betonar också vikten av att kontakten mellan åklagaren och utredaren ska ske muntligt och aktivt under hela utredningsprocessen i enlighet med metodstödet (2017). Genom muntlig och aktiv kontakt kan eventuella iakttagelser diskuteras, vilka kan vara avgörande i bedömningen av vidare utredningsåtgärder.

Förundersökningsledaren berättar i intervjun att han har en annan typ av roll, vilken är att utföra direktiv i de ärenden som är polisledda. På enheten, där det främst är åklagare som är förundersökningsledare i utredningen, förklarar han att hans främsta uppgift istället blir att se till att åklagarens direktiv blir genomförda av en utredare. Han kan även ses som en sluss in till enheten, där alla anmälningar kommer till honom, vilka han sedan delar ut till utredarna. Detta innebär att förundersökningsledaren på enheten har en övergripande bild av ärendena och ett ansvar över att de utreds.

6.2.2. *“Robust stödbevisning”*

Vikten av stödbevisning är återkommande i både intervjuerna och metodstödet (2017), vilket också är en avgörande framgångsfaktor i utredningen. Brist på stödbevisning förklarar utredare 1 “är

solklart den vanligaste orsaken till att vi lägger ner förundersökningen” (2020.04.07). En bra utgångspunkt enligt henne är då målsäganden berättat för någon om det hon utsatts så att vittnen finns, samt att hon har sökt vård för skador eller fotograferat dessa, vilket innebär att det finns dokumenterat. Dessa säkerställer ofta en stark stödbevisning enligt förundersökningsledaren, som leder till en så pass *“robust”* bevisbörda så att det går att styrka brott och väcka åtal. Samtliga intervjupersoner framhåller emellertid att bristen på denna typ av stödbevisning inte är helt ovanligt i ärenden gällande våld i nära relation. Utredare 2 menar att det inte finns i den utsattas värld att anmäla sin partner, och då finns inte heller stödbevisning i form av vittnen och dokumentation. Utredare 1 upplever att målsäganden inte heller alltid förstår att det hennes partner utsätter henne för är brottsligt. Dessa två aspekter analyseras mer utförligt nedan.

Tidigare forskning har visat att kvinnor som blivit utsatt för våld av sin partner definierar sig själva sällan som brottsoffer. När målsäganden anmäler första gången till polisen, har det visat sig att det inte är första gången hon blivit utsatt för våld. (Kvinnofridskommissionen, 1995). Våldet ses inte som misshandel och hon själv ser inte sig själv som en misshandlad kvinna. Det beskrivs istället enligt kvinnan som en upplevelse om att *“bli slagen och inte vara misshandlad”* (Holmberg & Enander, 2007:161). Att definiera sig som ett brottsoffer har snarare varit en process som ägt rum efter relationen upphört, eller då det uppmärksammats och yttrats av någon utomstående. De har även funnit att kvinnan anpassar sig som en strategi för att försöka förstå våldet. Den utsatta tenderar att anamma våldsutövarens syn på våldet som en berättigad handling, vilket resulterar i ett slags självuppfyllande. Tanken på att partnern har rätt till att utöva våld mot henne eller att hon bär ansvaret, befäster sig. Det kan mynna ut i ett skuldbeläggande av henne själv där hon tar på sig ansvaret för vad han utsätter henne för och således bleknar associationen till ett offer (ibid).

Kriminologen Nils Christie (1986) menar att svårigheten att definiera sig som brottsoffer i detta sammanhang, förankras i samhällssynen på vad ett idealt brottsoffer är. Utifrån den mall som utgör ett idealt brottsoffer, är de som utsatts för *“hustrumisshandel”* inte en typ som är representerade. Likaledes framhåller Johnsson-Latham (2014) att förlegade föreställningar om mannens berättigande till våld, förminskar konsekvenserna av våldet, vilket bidrar till att gärningarna inte ses som ett brott utan mer som en handling till följd av ömsesidigt bråk mellan två parter (ibid). Christie (1986) lyfter vidare termen *“lägenhetsbråk”* som används i den mediala rapporteringen om våld i nära relation. Termen menar han är ett det yttersta uttrycket för samhällets syn på våld i nära relation; ett bråk mellan två parter som ömsesidigt deltar.

Samtliga perspektiv åskådliggör svårigheten med att anta rollen som brottsoffer och identifiera situationen som brottslig i de fall en utsätts för våld av sin partner, vilket förstärks enligt Christie (1986) då idealtypen innefattar ett brottsoffer vars förövare är okänd för henne. Om en inte definierar sig som ett brottsoffer, är det föga troligt att en behandlar situationen som brottslig och således inte heller säkerställer vittnen eller dokumenterar skador i syfte att använda dessa i en brottsutredning. Om än detta inte representerar alla fall som enheten handlägger, kan det med hänsyn till utredarnas upplevelser och forskningen ses som en tendens, att brottsoffer för våld i nära relation har svårt att identifiera situationen som brottslig, vilket bidrar till att den stödbevisning som väger tungt i utredningen, inte sällan uteblir.

6.2.3. "Sätta full fart på en gång"

Enligt metodstödet (2017) ska en åklagare ha trätt in i ärendet senast 48 timmar efter anmälningstillfället, och ett första förhör med målsäganden ska ske inom sju dagar. Skyndsamma utredningsåtgärder som dessa ökar kvalitén i bevisningen (ibid). Likaledes förklarar utredare 3 "*att snabbt få in ett förhör med målsägande är ju även sånt som eh vi vet har betydelse.*" (2020.04.22). Intervjupersonerna upplever att snabba åtgärder också ökar chanserna för att målsäganden ska medverka i utredningen. Strävan är sålunda att kunna arbeta med ärendena direkt när de kommer in till enheten och att brotten som ärendena avser ska ha skett i nära anslutning till anmälan. När förundersökningsledaren får frågan om hur han upplever att det fungerar i praktiken svarar han att det varit bekymmersamt. Med hänvisning till en reducering av ärenden i balansen uppger han emellertid att efter en ökad personalstyrka ser det bättre ut. Balansen är där ärenden blir liggandes utan att några utredningsåtgärder vidtas, på grund av brist på lediga utredare. Det blir tydligt att ärenden som hamnar i balansen för det första får sämre förutsättningar för framgång och för det andra kan det tyda på brist på personal. Samtliga intervjupersoner vittnas om att efter de anställt fler utredare på enheten det senaste året, har ärenden i balansen reducerats avsevärt och de kan successivt börja arbeta med nya ärenden.

I en granskning från 2019 (Åklagarmyndigheten, polismyndigheten & utvecklingscentrum väst), framkommer det att polisområdena har varit framgångsrika i att hålla förhör med målsäganden inom sju dagar och att 75% av ärendena handlagts inom 180 dagar, vilket är åklagarmyndighetens mål. Däremot har handläggningstiden i 8% av fallen visat sig överstiga ett år vilket är ett problem då "*långa handläggningstider är negativt både ur målsägandesynpunkt*

och med hänsyn till att bevisningen riskerar att försämrats när det gått lång tid” (ibid, 2019:48). Fortsättningsvis rapporterar de även om personalbrist på andra enheter runt om i Sverige. Det framkommer gällande polisområdenas personalresurser och fördelning, att det varierar avsevärt mellan dem. På ett fåtal områden beskrivs personalresurserna som tillräckliga, medan de flesta områden upplevs ha brist på personal (ibid). Personalbristen eller variationen gällande fördelning, kan tyda på att Åklagarmyndighetens strävan om effektivitet och kvalitet i brottsutredningar inte uppfylls. Det kan följaktligen innebära att ärenden i balansen ökar, möjligheten till att arbeta med nya ärenden reduceras och förutsättningarna för framgång i ärenden blir sämre.

Det framkommer även att då personalstyrkan är för liten i relation till inkomna ärenden, utreds vissa ärenden av allmänna utredare. Konsekvensen blir att ärenden då utreds av någon som inte är specialiserad på dessa typer av brott (Åklagarmyndigheten, polismyndigheten & utvecklingscentrum väst, 2019). Med hänsyn till de omständigheter som finns kring våld i nära relation så krävs det enligt metodstödet (2017) att särskilda utredningsåtgärder vidtas, vilket i sin tur förutsätter en stor kunskap. Nylén (2014) understryker att polisens utredare bör besitta en viss förståelse för fenomenet och insikt att kunna agera utifrån denna, för att det operativa arbetet ska ske enhetligt, effektivt och skyndsamt, vilket är metodstödet mål (2017). Personalbristen som intervjupersonerna och granskningen redogör för, tillsammans med de ökade antal ärenden i balansen och konsekvenserna av dessa, kan tyda på en svårighet att uppnå detta mål. De kan följaktligen inte kan säkerställa att ärendena utreds av utredare med den särskilda kunskap, som forskningen visar på behövs inom arbetet med våld i nära relation (Kvinnofridskommissionen, 1995; regeringens skrivelse, 2007; Åklagarmyndigheten & Utvecklingscentrum Göteborg, 2017). Det kan även försvåra det operativa arbetet på så sätt att en skyndsamt utredningsprocess och arbetet med ärenden vars anmälan skett i anslutning till händelsen, inte går att utföra i praktiken.

6.3. “Många anmälningar är upprättade som grov kvinnofridskränkning”

I intervjuerna ställdes frågan om vad för lagbestämmelser som ofta tillämpas i deras ärenden. Svaren varierade, bland annat nämndes misshandel, olaga hot, ofredande, våldtäkt, mord, olaga förföljelse, men en lag vilken alla nämner är grov kvinnofridskränkning. Metodstödet (2017) redogör för vissa riktlinjer att förhålla sig till i tillämpningen av lagen. Riktlinjerna berör hur tillämparen ska tolka rekvisiten som utgörs av begreppen närstående, upprepad kränkning, tidssambandet och huruvida gärningarna varit ägnade att skada personens självkänsla. Under

intervjuerna nämns särskilt hur rekvisitet; upprepad kränkning, ibland kan vara svår att konkretisera i tillämpningen. Det förekommer likaledes en viss skepticism inför lagens låga straffskala. Samtliga aspekter diskuteras mer utförligt nedan.

6.3.1. *“Det har hänt under så lång tid så har ju hon jättesvårt att precisera när det har hänt”*

Utredare 3 förklarar att i tillämpningen av grov kvinnofridskränkning ska en beakta om gärningarna utgjort ett led av händelser som skett under en viss tid, vilka går att styrka med stödbevisning. Om detta inte går att styrka så faller hela ledet, varpå följden blir en omvandling till en annan brottsmisstanke som inte sällan innebär ett lägre straffvärde, eller så läggs utredningen ner. Enligt metodstödet (2017) behöver det finnas minst två gärningar som kan styrkas, för att grov kvinnofridskränkning ska tillämpas. Annars ska den aspekten om upprepade brott tolkas av åklagaren i samråd med utredaren och bedömas utifrån grovheten i de enskilda gärningarna. Ju *“allvarligare”* brott desto färre krävs för att det kan anses utgöra ett led av upprepade kränkningar. Alternativt kan mildare brott som de förklarar kan röra sig om *“lindrig misshandel, ofredande och hemfridsbrott”* (2017:30), också anses utgöra ledet av kränkningar. För att fastställa de olika gärningarna i ledet, räcker det emellertid inte med att uppge ett tidsspänn under vilket målsäganden utsatts för våld flertalet gånger. Eftersom misstänkt ska kunna försvara sig för varje brottsmisstanke bör det finnas en konkret händelse som beskriver vad som hände, var det hände och när det hände i största möjliga mån, vilket intervjupersonerna menar att många av de målsägande de träffar har svårt att göra.

Det är så mycket händelser så dom går in i varann, så hon kan inte hänga upp de./.../Och ja tror om man inte varit drabbad själv så har man svårt att förstå. Sitta där å berätta om alla datum som när de var, och om de var massvis med tillfällen. Hade du och ja kommit ihåg de? Näe de är jag inte alls så säker på de. Å äre obehagliga saker då, så gör ju min kropp, eller själen att jag förtränger de för att jag ska kunna överleva, å ta mig igenom de här. ” (Utredare 3, 2020.04.22)

I enlighet med vad utredare 3 förklarar om de flertalet tillfällen målsäganden utsatts för våld, uppger nästan 40% av de utsatta kvinnorna i omfångsstudien *Slagen dam* att de har utsatts för våld av sin partner upprepade gånger (Lundgren et al. 2001). Burman (2007) har likaledes funnit i de rättsfall hon studerat att mer än 60% av männen har utsatt kvinnan för upprepat våld. Det råder enligt henne en diskrepans mellan hur begreppet upprepad kränkning definieras enligt lagtexten och hur den tolkas i tillämpningen. I kontrast till metodstödet riktlinjer om att två gärningar ska styrkas för att tillämpa lagen, redogör Burman för en kartläggning av brottsförebyggande rådet, vilken visar på att män som dömts för grov kvinnofridskränkning, i genomsnitt hade begått fyra

gärningar. Om än begreppet är till tillämparen att tolka, kan det tyda på att det kan krävas att fler än två gärningar behöver styrkas i praktiken för en fällande dom. I relation till hur det upprepade våldet bidrar till svårigheter i bevissammanhanget, framhåller kvinnofridskommissionen (1995) att med hänsyn till normaliseringsprocessen, kan det vara svårt för den utsatta att konkretisera varje våldstillfälle. Sett till att straffrätten utgår i att bedöma enskilda händelser som kan styrkas med bevisning, kan denna omständighet bidra till ytterligare svårigheter (Burman, 2013). Då målsäganden inte har förmågan att uppnå dessa krav av specificerade brottstillfällen, blir det svårt att bevisa och således föreligger risken att ärendet läggs ner.

6.3.2. *“Det är straffminimum 9 månader fängelse, vilket kan begränsa polisen”*

Förundersökningsledaren och utredare 1 föreslår att minimistraftet för grov kvinnofridskränkning bör höjas från nio månaders fängelse till åtminstone ett år: *“Tvångsmedel kan börja från minimum ett år i fängelse ehm.. Så hade man fått önskat hade i alla fall straffminimum höjts”*. Vissa tvångsmedel som att kunna begära ut vårdjournaler om målsäganden, kan vara värdefulla som stödbevisning. Intervjupersonerna förklarar att i dagsläget behöver de en fullmakt från målsäganden för att utföra detta tvångsmedel. I de fall där målsäganden inte vill medverka, vilket visat sig vara återkommande, kan det leda till konsekvenser som att brottet inte går att styrka och att åklagaren anser att ärendet bör läggas ner.

Kvinnofridskommissionen (1995) syftade till att grov kvinnofridskränkning skulle innebära möjligheten till att döma till ett högre straff än de enskilda gärningar vilka lagen omfattar. Det rättssystem som är representativt för Sverige är att den svenska rätten fastställs av politiker, vilket betyder att om än Högsta domstolen har en viss makt så formas rättsliga normer främst genom den politiska lagstiftningsprocessen. (Baier, Svensson & Nafstad, 2018). De straffrättsliga åtgärder som sker kan således ses som ett uttryck för den rådande samhälleliga och politiska diskursen. (Burman, 2007). Brottens olika straffvärden bedöms utifrån hur *“klandervärda”* de olika brotten är, och är i sin tur avhängiga av hur den rådande samhällssynen på det specifika brottet ser ut (Integrations- och jämställdhetsdepartementet, 2007).

7. Sammanfattning och slutsats

Uppsatsen har syftat till att undersöka polis- och åklagarmyndighetens operativa arbete med våld i nära relation, genom intervjuer med utredare som arbetar operativt på enheten brott i nära relation

och en analys av åklagarmyndighetens metodstöd som anger riktlinjer för ett enhetligt operativt arbete på området. Utifrån frågeställningarna redovisas och analyseras empirin i relation till tidigare forskning och teoretiska perspektiv och begrepp. Resultatet är inte generaliserbart med tanke på antalet intervjupersoner och med hänsyn till den kvalitativa metodens natur. Det kan emellertid tillföra kunskap på området, inte minst med perspektiv från utredarnas egna upplevelser. Grunden för vilket uppsatsen bygger på är inspirerad av grundad teori enligt Kathy Charmaz (2006) och utgår ifrån Jens Rennstam & David Wästerfors frågor; Vad är det som händer här och vad betyder det? (2015).

Uppsatsens centrala fynd kan sammanfattas genom den genomgående omständigheten kring att målsäganden inte alltid medverkar i utredningsprocessen. För det första anges framgångsfaktorer i ärendena, vilka beskrivs vara skyndsamma åtgärder där anmälan sker i samband med händelsen samt en robust stödbevisning. Samtliga förutsätter målsägandens medverkan. Om inte målsäganden anmäler brottet i anslutning till att det utförts är målet om skyndsamma åtgärder svåra att uppfylla då händelsen i sig redan är gammal. Då händelsen inte är ny försämrar också kvalitén på bevisningen och brottet kan riskera bli svårt att bevisa. Det verkar sålunda finnas en viss diskrepans mellan dessa framgångsfaktorer och förutsättningar för dem i praktiken. För att förklara diskrepansen och hur det kommer sig att målsäganden inte alltid medverkar i utredningen behöver en förstå vilken struktur som våld i nära relation utgörs av, varpå begreppet normaliseringsprocess har tillämpats i enlighet med Carin Holmberg & Viveka Enander (2007) samt Margareta Hydén (2001). Processen synliggör hur målsäganden utvecklar ett beroende till våldsutövaren genom dennes växlande mellan kärleksfulla handlingar och aggressiva beteende, vilket skjuter på gränserna för vad hon anser är accepterat inom relationen. Det upprepade våldet blir till slut vardag varpå det normaliseras (ibid). Utifrån ett samhällsperspektiv lyfts även svårigheter som målsäganden har att definiera sig själv som ett brottsoffer. I enlighet med Gerd Johnsson-Latham (2014) grundar sig samhällssynen på patriarkala strukturer vilka upprätthåller förlegade föreställningar om mannens överordning och rätt till våld, vilket följaktligen reducerar allvaret i våld mot kvinnor. Detta kan visa på en tendens att de som utsätts för våld av en partner även förminskar allvaret och inte ser detta som något brottsligt.

Det framgår likaledes att de omständigheter vilka målsäganden lever med i allmänhet och normaliseringsprocessen i synnerhet, är väsentlig för utredaren att ha kunskap om och agera utifrån. Åklagarmyndigheten ställer således höga krav på att myndighetsutövarna som arbetar med

våld i nära relation är kunniga och intervjupersonerna betonar vikten av ett förstående förhållningssätt med mycket tålamod, vilket i sig ska skapa förutsättningar för att målsäganden ska vilja medverka.

Fortsättningsvis har lagen om grov kvinnofridskränkning varit återkommande och beskrivits som en lag vilken synliggör kvinnans utsatthet. Här kan normaliseringsprocessen återigen belysa hur våldet som målsäganden utsätts för blir vardag, vilket i relation till de krav som ställs på att målsäganden ska beskriva brotten utförligt, skapar en utmaning i utredningsprocessen. Det framkommer även att polisens befogenheter begränsas till följd av lagbestämmelsens låga straffskala på 9 månaders fängelse. Ett års fängelse hade bidragit till att de kan utan fullmakt från målsäganden, hämta ut vårdjournaler som sedan används som stödbevisning. På grund av detta kan de stå utan stödbevisning och tvingas omvandla grov kvinnofridskränkningen till ett brott med lägre straffskala, eller i andra fall lägga ner ärendet. Med hänvisning till den straffrättsliga historia som omger våld i nära relation, kan en föreslå att arbetet med att höja straffskalan kring brottsbestämmelser gällande dessa, kan börja i samhället. Främst genom att rikta insatser till kunskapsspridning om mäns våld mot kvinnor och problematisera fler våldsamma handlingar och beteenden med hänvisning till det vardagsvåld som Johnsson-Latham (2014) menar ligger till grund för problemet. Mäns våld mot kvinnor måste anses vara tillräckligt klandervärda att en straffskärpning är nödvändig, och på så sätt öka pressen på politiker till att öka straffskalan.

Sammanfattningsvis kan tidigare forskning bekräfta de empiriska resultaten till viss del. Normaliseringsprocessen samt samhällsperspektivet som tillämpats, kan tillhandahålla en förståelse för varför förutsättningarna för att utredningsprocessen ska gå skyndsamt och bestå av en mängd stödbevisning, är något sämre i ärenden med våld i nära relation. Likaledes kan de begränsningar av polisens befogenheter till följd av den låga straffskalan, tyda på en ytterligare faktor i diskrepansen mellan hur våld i nära relation avses hanteras, och förutsättningar för detta i verkligheten.

Uppsatsen lämnar utrymme för framtida forskning där fler perspektiv kan användas. Exempelvis finns det grupper som utsätts för våld i nära relation som är särskilt utsatta med tanke på andra omständigheter som att de lever i en viss kultur där våldet legitimeras av familj och nära anhöriga. Våld i nära relation drabbar HBTQ+ personer som lever i samkönade eller andra typer av relationer, vars stigmatisering skapar en särskild sårbarhet och lämnar ett tomrum i

kriminalstatistiken. Det kan med fördel undersökas hur arbetet med dessa grupper utförs inom myndigheterna eller hur diskursen råder. Med hänsyn till att uppsatsen fokuserar på Södra Sverige, kan en bredda urvalet till fler enheter runtom i landet, för att få en översikt över hur tillämpningen upplevs i geografiskt.

Slutligen finns det inte nog med plats för de människor som utgör kärnan av våld i nära relation. Undersökningar kring mäns tankar och funderingar kring det berättigade våldet hade varit ett perspektiv av intresse att fokusera på, men framförallt de utsattas erfarenhet av att utsättas för våld av en person de känner, i den sfär som en kan anta att alla ska känna sig trygga, hemmet.

8. Källförteckning

Baier, M., Svensson, M. & Nafstad, I. (2018) *Om rättssociologi - En introduktion*. Lunds: Studentlitteratur.

Bryman, Alan (2016) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Burman, M. Genusperspektiv på straffrätt. I Nordlöf, K (red) (2013) *Argumentation i nordisk straffrätt*. Stockholm: Norstedts juridik.

Burman, M. (2007) *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor - Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Västerås: Iustus förlag.

Christie, N (1986). Det idealiska offret. I: Åkerström, M. & Sahlin, I. (red.), (2001) *Det motspänstiga offret*. (s. 47-60) Lund: Studentlitteratur.

Fejes, A. & Thornberg, R. (2015) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.

Holmberg, C. & Enander, V. (2007). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Lund: Studentlitteratur.

Hydén, M . *Misshandlade kvinnors uppbrott: en motståndprocess*. I: Åkerström, M. & Sahlin, I. (red.), (2001) *Det motspänstiga offret*. (s.92-118). Lund: Studentlitteratur.

Johnsson Latham, G. (2014). Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. I Heimer, G. & Björck, A. & Kunosson, C. (red). *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* (s. 21-42). Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Nordborg, G. (2014). Mäns våld mot kvinnor. I: Heimer, G. & Björck, A. & Kunosson, C. *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* (s. 43-72). Lund: Studentlitteratur.

Nylén, L. (2014). Rättsväsendet - polisens, åklagarens och domstolens roller. I: Heimer, G. & Björck, A. & Kunosson, C. *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* (s. 181-244). Lund: Studentlitteratur.

Patton, M. (1990) *Qualitative evaluation and eesearch Methods*. Newbury Park, CA: Sage.

Rennstam, J & Wästerfors, D (2015) *Från stoff till studie*. Studentlitteratur.

Rienecker, L & Stray Jörgensen, P (2014) *Att skriva en bra uppsats*. Liber

Elektroniska källor

Arbetsmarknadsdepartementet (1997/98) *Kvinnofrid*. (Regeringens proposition 1997/98:55). Stockholm: Regeringskansliet. <https://lagen.nu/prop/1997/98:55#S13-1>

Brottsbalken (1962:700). Stockholm: Justitiedepartementet: <https://lagen.nu/1962:700>

Brottsförebyggande rådet (2019) *Kriminalstatistik 2019 Anmällda brott - slutstatistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304e10e/1585653308304/Sammanfattning_anmalda_2019.pdf

Brottsförebyggande rådet (2020) *Kriminalstatistik 2019 Konstaterade fall av dödligt våld - En granskning av anmält dödligt våld 2019*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304df57/1585642646319/Sammanfattning_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2019.pdf

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2007). *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Stockholm: Regeringskansliet.
[https://www.regeringen.se/contentassets/bc62728a94904029aca939ce937238e2/handlingsplan-for-att-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-samt-vald-i-samkonade-relationer-skr.-20070839#_utma=1.1216038657.1569489719.1569489719.1569489719.1&_utmb=1.5.10.1569489719&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1569489719.1.1.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmik=70605072](https://www.regeringen.se/contentassets/bc62728a94904029aca939ce937238e2/handlingsplan-for-att-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-samt-vald-i-samkonade-relationer-skr.-20070839#_utma=1.1216038657.1569489719.1569489719.1569489719.1&_utmb=1.5.10.1569489719&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1569489719.1.1.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmik=70605072)

Kvinnofridskommissionen (1995). *Kvinnofrid*. (SOU 1995:60). Stockholm: Socialdepartementet.

Lundgren, E., Heimer G., Westerstrand J. & Kalliokoski A.-M. (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
<https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Slagen%20dam.pdf>

Vetenskapsrådet (u.å) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Åklagarmyndigheten, polismyndigheten & Utvecklingscentrum Väst (Tillsynsrapport 2019:1). *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna - En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning*.
<https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/tillsynsrapporter/tillsynsrapport-20191-vald-i-nara-relationer-och-sexualbrott-mot-vuxna.pdf>

Åklagarmyndigheten & utvecklingscentrum Göteborg (2017) *Handläggning av brott i nära relation* [Handbok]

<https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handlaggning-av-brott-i-nara-relation.pdf>

Bilagor

Bilaga 1; Kodning av metodstöd

Det finns fördelar med att dokumentera målsägandeförhör på video ur såväl lagföringssynpunkt som brottsofferperspektiv.

För åklagare utgör ett videofilmade förhör en god möjlighet att driva förundersökningen vidare även om målsäganden senare inte vill medverka. Om målsäganden ändrar eller tar tillbaka tidigare lämnade uppgifter kan åklagaren åberopa dessa genom uppspelning av videoförhöret vid rättegången.²⁷ Genom att ta del av videoförhöret i stället för förhørsutskriften får domstolen en bättre möjlighet att bedöma uppgifternas tillförlitlighet i förhållande till eventuellt avvikande uppgifter vid huvudförhandlingen. Videofilmade förhör kan även få betydelse för åklagarens beslut under förundersökningen. En åklagare som inte närvarat vid målsägandeförhöret får nämligen ett bättre underlag inför beslutet i åtalsfrågan.

Bilaga 2; Kodning av intervjutranskribering

Framgångsfaktor; Urtypen, isolerad kvinna; lång tid, mycket stödbevisning som vittnen Grov kvinnofridskränkning stödbevisning Grov kvinnofridskränkning svårighet i tillämpning; precisera när, var, hur	vart innan hon träffade han? Ex att hon är isolerad från vänner kan visa att hennes självkänsla är skadad Frågan är då, beror det på mannen?	den typiska, typ såhär att "hur har hon varit innan?" innan hon träffade honom var hon jätteglad och hon följde med oss ut hela tiden och nu har vi inte sett henne på ett år, såna småsaker. Liksom bevisar ju också hennes självkänsla som står i lagtexten, den är ju skadad, om man tittar på hur hon var innan. Och beror det då på den här mannen eller beror det på nåt annat? Det får man ju också utreda. I: Mm. Å finns det några som du tycker liksom svårigheter att tillämpa den och i så fall vad är de som gör det svårt? Du har berättat litegrann om det men vill du? IP: Ofta är det ju till exempel om vi får känna oss
--	--	---

Det högra fältet är transkribering av intervjun, det mittersta fältet är sammanfattande ord genom kodning steg 1 och fältet till vänster är de olika kategorier som framkommit genom kodning steg 2. Den lila texten hör till kategorin "framgångsfaktorer", den röda texten hör till kategorin "lagstöd och upplevelse av tillämpningen" och den blå till kategorin "utredarens generella upplevelse i det operativa arbetet med brott i nära relation". Följande är de övriga kategorierna som analysen utgått ifrån som inte syns på bild 2; "Beskrivning om de själva och varför de började jobba på brott i nära relation", "Beskrivning eller uttalanden om utredningsprocessen", "Inledande åtgärder" och slutligen "Svårigheter eller utmaningar/kritiska aspekter av arbetet".

Bilaga 3; Första mail om deltagande, till min kontakt på brott i nära relation

Hejsan,

hoppas allt är bra med er trots omständigheterna!

Jag skriver med anledning av min C-uppsats som jag skriver nu under våren. Jag fokuserar på vad för lagstöd som finns att tillgå ärenden som handläggs hos er på brott i nära relation, hur ärendena ska handläggas utifrån metodstödet "ett utvecklat bästa arbetssätt" och slutligen hur ni utredare upplever eran roll i utredningsprocessen och förutsättningarna att arbeta utifrån metodstödet. Det är här ni kommer in! Det skulle vara så värdefullt att få höra hur ni arbetar med våld i nära relationer, som ju för med sig vissa svårigheter i jämförelse med andra brottstyper. Jag tänker därför höra om ni skulle ha lust, tid och möjlighet att ställa upp på intervjuer till mitt arbete? Jag tänker ca 4 intervjuer med fyra olika utredare som är på ca 45 minuter vardera! Frågorna kommer röra era egna upplevelser kring eran roll som utredare, specifikt med ärenden i brott i nära relation.

Jag är flexibel med tider som fungerar för er, och har slutet av Mars och hela April att tillgå innan jag måste börja arbeta vidare med intervjuerna. Fundera gärna om detta skulle vara något ni vill vara med på och återkom gärna så fort ni kan!

Jag bifogar information om din medverkan, information om vad som kommer beröras i intervjun samt information om själva undersökningen i det här mailen så får du gärna läsa igenom informationen innan intervjun.

Tack på förhand

Mvh
Anna

Bilaga 4; Informationsbrev till intervjupersonerna om deras medverkande

Undersökningens grund och syfte

Denna undersökning kommer utgöra kärnan av en C-uppsats, som är ett examensarbete på kandidatprogrammet i Kriminologi genom Lunds universitet. Undersökningen syftar till att ta reda på vad för lagstöd som finns i arbetet med brott i nära relation, samt hur dessa används och tillämpas i praktiken i en rättslig kontext. Den grundar sig i frågan om hur de sociala och känslomässiga banden mellan målsäganden och misstänkt, vilka är utmärkande för dessa ärenden, påverkar hur de handläggs och hanteras, samt vilka utmaningar det medför.

Medverkan

Du som är utredare är en nyckelperson i undersökningen då det är av intresse att få inblick i hur du arbetar operativt med brott i nära relation och din upplevelse av arbetet. Din medverkan gör att ny kunskap kan genereras gällande brott i nära relation och hur det hanteras rättsligt.

Uppgifterna som framkommer genom intervjuerna används endast till denna undersökning.

Undersökningen är en del av min C-uppsats som kommer vara offentlig och det är därför det är viktigt att du tar del av följande information gällande din medverkan:

- Intervjun kommer att spelas in och transkriberas.
- Intervjun kommer att bearbetas och analyseras i ett sammanhang av undersökningens syfte.
- Dina personuppgifter kommer behandlas med största möjliga konfidentialitet och inga obehöriga kommer komma åt dessa.

- Dina personuppgifter kommer anonymiseras i uppsatsen för att minska möjligheten till att kunna identifiera dig, och orten för din arbetsplats kommer anonymiseras till Södra Sverige.
- Alla uppgifter som framkommer i intervjun kommer endast användas till denna undersökning.
- Din medverkan sker på dina villkor. Det är helt frivilligt och du har möjlighet till att avbryta när helst du vill eller behöver.
- Genom att du deltar i undersökningen samtycker du till att materialet får användas i undersökningen.

Bilaga 5; Intervjuguide

Frågor om dig som utredare

Hur länge har du arbetat inom polisen och vad är din roll?

Hur ser dina arbetsuppgifter ut?

Hur kom det sig att du började arbeta med just brott i nära relation?

Enheten brott i nära relation och utredningsprocessen

Berätta om vad för brott som är vanliga i era ärenden?

Skulle du säga att brott i nära relation skiljer sig från andra brottskategorier? På vilket sätt?

Upplever du att det skiljer sig mellan brott i nära relation och andra enheter? Berätta. På vilket sätt?

Krävs en särskild utbildning eller kunskap för att arbeta som utredare just med brott i nära relation? Berätta.

Anser du att det behövs någon särskild utbildning eller kunskap? Berätta.

Anser du att polismyndigheten tillgodoser utredare med dessa?

Vem samarbetar du med, i din roll som utredare?

Hur ser samarbetet ut med åklagare?

Ser utredningsåtgärderna liknande ut för brott i nära relation som andra brottstyper som polisen utreder? Berätta.

Vill du berätta om vad som sker i en utredningsprocess från bedömning om ett brott har begåtts till vidare åtgärder?

Vad baseras bedömningarna på?

Vem avgör vad en anmälan ska avse för brott? Och hur avgörs det?

Hur mycket påverkan har du som utredare på den bedömningen?

Hur upplever du bedömningen av om ett brott har begåtts eller inte?

Vad för lagstöd används i ärenden på brott i nära relation?

Vill du berätta lite om lagen grov kvinnofridskränkning?

Vilka rekvisit värdesätter du som utredare?

Vad är de faktorer du som utredare tittar på för att den ska tillämpas?

Vad är den bra för? Dålig för?

Upplever du att åklagare för sällan/för ofta tillämpar den? Varför/varför inte?

Hur upplever du som utredare, möjligheten att tillämpa lagstöden? Berätta.

Vilka förutsättningar behövs enligt dig för att lagstöden ska tillämpas?

Finns det några svårigheter kring att tillämpa lagstöden i brott i nära relation? Vad för några i så fall?

Vad karaktäriserar ett bra respektive mindre bra genomfört ärende för dig, varför?

Vad anser du är det viktigaste att tänka på i din roll som utredare för brott i nära relation?

Vad anser du är avgörande för att du som utredare ska kunna utföra ditt jobb som utredare?

Hur kan orsakerna bakom att ett ärende läggs ner se ut, enligt dig?

Vad är avgörande för att ärendet ska gå till åtal, enligt dig?

Möte med målsäganden och misstänkt

Vilka olika brottsoffer möter du i din roll som utredare inom brott i nära relation?

Vilka riktlinjer finns att förhålla sig till gällande bemötande av målsäganden? Respektive Misstänkt?

Upplever du att dessa går att tillämpa i ditt dagliga arbete?

Vill du berätta om er handbok ett utvecklat bästa arbetssätt?

Hur implementerar du den i ditt arbete?

Finns någon särskild utbildning gällande brottsofferarbetet? Berätta. Har alla fått denna utbildning? Kontinuerlig utbildning?

Hur tycker du att polisens samarbete med andra organisationer och myndigheter är när det kommer till brottsofferarbetet fungerar? Bra/dåligt, varför då?

Vad anser du som utredare är viktigast i mötet med målsäganden? Respektive misstänkt?

Hur kan du som utredare ge stöd åt målsäganden?

Hur upplever du att detta stöd används och fungerar?

Hur upplever du målsägandens möjlighet till rättslig upprättelse?

Hur upplever du målsägandens möjlighet till rättsligt stöd?

Hur bedömer du målsägandens trovärdighet? Respektive misstänkts?

Vem anser du är en trovärdig målsägande?

Vem anser du är en trovärdig misstänkt?

Antal ord exklusive titelsida, abstrakt, innehållsförteckning och källförteckning: 10892